

tos számokat, de 90 százalék körülire becsülöm az alapítványoktól, minisztériumoktól beérkező támogatások arányát a költségvetésünkben. Ezen belül kiemelkedő a szlovák kulturális minisztérium finanszírozásában kiadott könyvek száma. Szlovákia kis ország, mindössze 5 milliós lakosságán belül is alacsony az olvasók aránya, kivált a kalligramos könyvekre vonatkoztatva. Mi nem adunk ki ponyvát, kasszasikert ígérő könnyed olvasmányokat, hanem az értékre koncentrálnak, ezért igazán rászorulunk a különböző alapítványi, minisztériumi forrásokra. A mai konferencián részt vevő műhelyek közül az *Instytut Książki* nevű lengyel könyvintézethez például rendszeresen pályázunk. Witold Gombrowicz-sorozatunkat is ők támogatják, így a most megjelent *Transz-Atlantik* című kötetet is.

A *Host* nevű brünni kiadóval is szorosabb kapcsolatban vagyunk. Van egy projektünk *Visegrádi könyvtár* néven, magyar, cseh, lengyel és szlovák résztvevőkkel. Ezen belül a cseh fél a *Host*, a lengyel pedig a *Pogranicze* kiadó. Elképzelésünk, amellyel a Visegrádi Alaphoz pályáztunk, hogy az egykori visegrádi országok legértékesebb műveit adjuk ki egymás nyelvén. El is indult a sorozat, de sajnos megtorpant, mert nincs olyan emberünk, aki a mozgatórugója lenne, nincs kapacitásunk arra, hogy állandóan pályázzunk, pénzeket szerezzünk a folytatáshoz. Még ha jelenleg kissé le is állt a sorozat, vannak megvalósult eredményei. Ilyen Pályi András *Megérkezés* című műve, amelyet magyarul a *Kalligram* adott ki Pozsonyban, csehül a *Host* Brünnben. A csehek is örülhetnek, mert a *Host* prózaírója, Jiří Drašnal kortárs cseh emigráns szerző egyik legjobb regénye megjelent magyarul. A lengyel Stefan Chwin immár szlovákul és csehül is olvasható, a szlovák Pavel Vilikovský, akinek a könyveit magyarul mi adjuk ki, megjelent lengyelül. Ez lehet a Visegrád-alapú könyvkiadás kezdete.

A mai konferenciát én a nulladik lépésnek tekintem egy majdani együttműködésben. Ez természetesen nem von le az értékéből, épp ellenkezőleg. Eredményeikről korai volna beszélni, egyelőre inkább tapogatózás folyik. Ha nem is eredmény, de a konferencia nagy tanulsága, hogy mennyire keveset tudunk Ukrajnáról itt, Közép-Európában.

A konferencia eredménye az lehet, ha mi, akik itt megismerhettük egymást, a továbbiakban is kapcsolatban maradunk. A konkrét formát nekünk kell megtalálnunk az együttműködésre. Hogy a mi *Os* magazinunk felvehesse a kapcsolatot a *Ji* magazinnal. A hasonlóságokat megismerve úgy vélem, a két lap közötti párbeszéd elképzelhető. Az *Eurozine* képviselője felvetette a lehetőségét, hogy a mi három folyóiratunk egyike felerősjön a honlapjukra, bővítve a szlovák, illetve szlová-

kiai magyar kínálatot, amit jelenlegi egyedül a *Kritika & Kontext* biztosít.

Mint pályázati referens számos lehetőséget látok a mai találkozóban. Ha egy uniós projekthez ukrán partnerre lenne szükségünk, nem is beszélve a többi kulturális szervezetről, amely itt képviseltette magát, biztosan kereshetjük egymást a jövőben. Nem utolsósorban pedig friss információkat viszek haza, főképp Ukrajnáról. Hosszan faggattam ugyanis Voznyak urat, hogy kik a kedvelt ukrán szerzők, akik érdekesek lehetnek szlovákra vagy magyarra fordítva.

Nagyon is kellenek az ilyen találkozók

Elżbieta Kalinowska,
a krakkói *Instytut Książki* képviselője:

Az *Instytut Książki* (Könyvintézet) a kulturális miniszter által 2004-ben létrehozott nemzeti kulturális intézmény, amelyet a minisztérium tart fenn. Munkatársai korábban is a lengyel irodalom külföldi terjesztésével, népszerűsítésével foglalkoztak. Valójában 1998 óta működünk, amikor is előkészítettük Lengyelországnak a Frankfurti Könyvvásár díszvendégeként történő bemutatkozását. Az a fellépés akkor olyan jól sikerült, hogy a lengyel kormány úgy látta, szükség van egy önálló intézményre, amely a lengyel irodalmat külföldön népszerűsíti. Kezdetben különféle intézmények mellett működünk, mígnem aztán egy 2004-ben született döntés eredményeként önállósodtunk.

Tizennyolc állandó munkatársunk van, és mivel önálló intézmény lettünk, feladataink köre is bővült: egyik feladatunk a lengyel irodalom külföldi jelenlétének támogatása, a másik pedig a hazai olvasáskultúra terjesztése. Ez utóbbi nagyon széles körű tevékenységet takar, amellyel intézményes formában eddig még senki sem foglalkozott Lengyelországban, ezért nekünk újfajta, egyéni programokat kell kidolgoznunk. Ezek egyfelől olvasóknak rendezett nyitott programok – ilyen például a múlt évben életre hívott, *A könyv négy évszaka* elnevezésű fesztivál. Erre, ahogy a címe is mutatja, évente négyszer kerül sor Lengyelország különböző városaiban. Minden ilyen rendezvény más-más irodalmi műfaj – költészet, próza, krimi, bestseller – köré szerveződik, ahol a szerzők nyilvános irodalmi esteken találkozhatnak olvasóikkal. Ez a program szép lassan

fejlődik, egyre több olvasó figyel fel rá, egyre kedvezőbb a visszhangja. Ez tehát az egyik tevékenységi körünk.

A másik programunk elsősorban az iskoláknak, könyvtáraknak szól, ezek a találkozók kissé zártabb körben zajlanak. A múlt évtől kezdve működik például egy *Lengyelország irodalmi térképe* elnevezésű program, amelynek az a lényege, hogy a tanulók irodalom-

A Könyvintézet francia nyelvű kiadványa

órán vagy más órákon a régiójukhoz kötődő irodalmi emlékeket keresnek, dolgoznak fel. Jelenleg több mint kétszáz iskola vesz részt a projektben, és együttműködésünk eredményeként egy olyan irodalmi térképet, olyan könyvet szeretnénk kiadni, amellyel el lehet hétvégére utazni, és a turisztikai látványosságok mellett az adott környék irodalmi nevezetességeivel is meg lehet ismerkedni. Idén ősszel indítunk el angol mintára egy új programot *Irodalmi vitaklubok* elnevezéssel, ennek keretében egy-egy adott könyvtár látogatói beszélgetnek, vitatkoznak majd kijelölt művekről, recenziókat olvasnak fel, vagyis igazi klubéletet hoznak létre.

Tevékenységünk mindkét formájánál nagyon fontos szerepet tölt be az internet. A lengyel irodalom külföldi népszerűsítésénél partnereinkkel elsősorban interneten keresztül tartunk kapcsolatot, weboldalunkon található például a lengyel könyvekre vonatkozó leggazdagabb adatbázis angol és német nyelven. Másfelől interneten tájékoztatjuk a lengyelországi olvasókat a különféle irodalmi eseményekről is, úgynevezett eseménynaptár, eseménytérkép segítségével, amelyen bárki megnézheti, hogy az ő vajdaságában, városában mikor milyen eseményre kerül sor. Az internet tehát óriási segítséget jelent a munkánkban.

Intézetünk állami költségvetésből, vagyis a lengyel adófizetők pénzéből működik, a különféle programok,

irodalmi fesztiválok, külföldi fellépések esetében viszont igyekszünk minél többet pályázni. Az idén véget érő lengyel–német év során például a németországi lengyel irodalmi szereplések többségét egy lengyel–német együttműködési alapítvány támogatásával szerveztük meg. Az intézet tehát alapvetően állami pénzekből működik, de igyekszünk minél több privát támogatást szerezni reklámokra és egyéb célokra. Óhatatlanul felvetődik itt a politikai háttér kérdése. Nos, e tekintetben mi arra törekszünk, hogy a politika ne szóljon bele a tevékenységünkbe, mivel a művészetnek, ezen belül az irodalomnak, a politika fölött kell állnia. Ugyanakkor viszont tény, hogy mivel intézetünk állami intézmény, és az igazgatót a kulturális miniszter nevezi ki, minden kormányváltásnál az igazgatónk személye is változik. Vagyis a politikának végső soron mégiscsak van befolyása intézetünk működésére. Természetesen arra törekszünk, hogy minél tágabb társadalmi és szakmai körökkel – műkritikusokkal, kormányon kívüli intézményekkel, egyetemekkel, akadémiai intézetekkel – tartsunk kapcsolatot.

A lengyel irodalom külföldi fordításainak támogatása a gyakorlatban úgy néz ki, hogy intézetünknek van saját éves költségvetése, amelyet előzetes igényfelmérések alapján állapít meg a kormány, s ennek a költségvetésnek a keretén belül van egy meghatározott keretösszeg, amellyel a külföldön kiadandó lengyel könyveket támogatjuk. A külföldi fordításokat támogató alapítványunk szinte minden európai országban hozzájárul ahhoz, hogy ott olyan lengyel művek is megjelenjenek, amelyeket e nélkül a támogatás nélkül nem fordítanának le, mert kiadásuk nem lenne kifizetődő.

Az a munka, amelyet mi végzünk, hangyaszorgalmat követelő, apró léptekkel haladó tevékenység, amelynek eredményei nem egy vagy két év múlva, hanem hosszabb távon jelentkeznek. Mindenesetre hatévi működés után, bár tudjuk, hogy a lengyel irodalom sosem lesz olyan helyzetben, mint az angol vagy a német nyelvű irodalom, úgy látjuk, hogy valamilyen módon felismerhetővé vált a nemzetközi színpadon.

A lengyelországi olvasás-népszerűsítő tevékenységünk kapcsán ugyanezt mondhatom: csupán egy éve kezdtük el, és az eredmények majd csak később fognak megmutatkozni. Annál is inkább, mivel az irodalom szerepe a korábbiakhoz képest megváltozott. 1989 előtt az író bizonyos értelemben a társadalom, a nemzet lelkiismeretének, hangjának szerepét töltötte be. A rendszerváltozás után kiderült, hogy erre a szerepre már nincs szükség, hiszen mindenki elmondhatja mindazt, ami a lelkét nyomja, így aztán az írók inkább a privát szféra felé fordultak. Mostanában azonban, érdekes módon,

újra foglalkozni kezdenek társadalmi, közéleti kérdésekkel. És ez nemcsak a lengyel írókra jellemző, hanem egész Közép-Európa irodalmára is. Kiderült ugyanis, hogy nem egészen úgy alakultak a dolgok, ahogyan elképzeltük, s ezért az írók újra a közösségi, a társadalmi kérdések felé fordulnak, és mintegy újra betöltik korábbi társadalmi szerepüket. Szerintem.

Ami a mai konferenciát illeti, nagyon hasznosnak ítélem az ilyen kezdeményezéseket, jóllehet én nem hiszek abban, hogy mi valamiféle, Kelet-Közép-Európának nevezett közös képződményként léphetünk fel, hiszen annyira különbözőek vagyunk. Mindenek ellenére különbözőek. Ha például a mai találkozó témáját nézzük, Lengyelország és Ukrajna között természetesen kisebbek a különbségek, mint Lengyelország és mondjuk Szlovénia között, de léteznek ezek a különbségek, és nem tekinthetjük magunkat valamiféle egységes képződménynek. Nagyon lényeges hiányosság viszont az, hogy keveset tudunk egymásról. Amiről például ma is beszélgettünk, hogy hogyan működik az ukrán könyvpiac, hogyan van jelen az ukrán irodalom más országokban, az ilyen dolgokról kölcsönösen alig tudunk, pedig fontosak ezek az ismeretek.

A hasonló találkozók jövőbeni folytatását is szükségesnek tartom, hogy alkalmunk legyen véleményt cserélni, különösen az irodalom területén. Közép-Kelet-Európa ugyanis a kis nyelvek térsége – a lengyelek ugyan negyvenmilliónyian vannak, de azért a lengyel nyelv is kis nyelvnek számít –, ezért feltétlenül fontos, hogy kicseréljük egymás között a programjainkat, terveinket, elképzeléseinket, ötleteinket arról, hogyan lehetne ezeket a kis irodalmakat támogatni, népszerűsíteni. Nagyon is kellenek tehát az ilyen találkozók.

Legfontosabb a problémafelvetés

Taras Voznyak,
a *Ji* magazin főszerkesztője:

– Úgy gondolom, a legfontosabb a problémafelvetés. Mi elvben megértettük, hogy kulturális szinten Ukrajna és Magyarország között nagyon sok még a tennivaló. Az államok közötti politikai együttműködésen kívül alig van köztünk valamilyen kontaktus, a kulturális kapcsolatok alacsony szintűek ahhoz, hogy a politikai kapcsolatoknak megfelelő háttérrel biztosítsanak. Egész egy-

szerűen nem ismerjük egymást, bár kivételként megemlíthetném Kárpátalja és Magyarország viszonyát. Lengyelország és Ukrajna kapcsolata is működőképes, nagyon sok közös kulturális megmozdulásunk van, ezek segítségével egyben meg is határozzuk egymás számára, hogy ki kicsoda, felvetjük a történelmi problémákat, kutatjuk a jövőt.

A magyar–ukrán kapcsolatokban nincs példa ilyen együttműködésre, tehát minden csupa lehetőség, nagy-nagy cselekvési tér.

A konferencián részt vevő kulturális műhelyek közül korábban csak a magyar *Európai Utas* folyóirattal és az európai kulturális magazinok hálózatát működtető osztrák *Eurozine*-nal tartottuk a kapcsolatot. A többiekkel most találkoztam először. Az itt kibontakozó közös platform minden résztvevő számára nagyon hasznos lehet, csak kapcsolatban kell maradni.

Az együttműködés elsősorban a cikkek, esszék, tudományos szövegek cseréjében valósulhat meg. Másrészt lehetőséget kellene teremteni az ukrán kultúrában való tájékozódásra. Ukrajnáról mindenkinek ugyanaz az egy-két dolog – népzene, tánc, népviselet – jut eszébe, de ezen túl alig-alig tudnak az országunkról valamit. Még a közvetlen szomszédok sem ismernek minket.

A konferencia résztvevői mind a kultúra területén dolgoznak. Az ukrán irodalomból rögtön említették is a kortárs író, Andruhovics nevét. Őt sokan ismerik, sokan fordítják. Erre meséltem nekik más írókról, zenészekről, festőkről, szociológusokról, hogy az ő nevük is elhangozzék, hogy róluk is tudjanak egy keveset. Segítenünk kell egymásnak abban, hogy tájékozódni tudjunk a másik kultúrájában. Közös kiadványok készítését is el tudom képzelni. Ez azonban intenzívebb együttműködést igényel, egyelőre az a legfontosabb, hogy elhelyezzük magunkat a közép-európai térségben, és megnézzük, hogy ki mivel foglalkozik. ■

